

УДК 339.542.2

JEL Classification: F18, F47, F63, Q58

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5\(38\).56-66](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.5(38).56-66)

Л.Г. Саркісян, доц., канд. екон. наук

Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Стимулювання зеленого експорту в умовах євроінтеграції

У статті проаналізовано роль екологічного чинника у подальших зовнішньоторговельних перспективах України в умовах євроінтеграційних процесів. Визначено роль Європейської Зеленої Угоди у стимулюванні трансформаційних процесів в охороні навколишнього середовища, оптимізації структури експорту та підвищенні його екологічної диверсифікованості. Запропоновано напрями дій для підтримки еколого-орієнтованого розвитку зовнішньоторговельної політики з метою наближення її до найкращих європейських зразків.

стратегія “Європейська Зелена Угода”, зелений експорт, екологізація, торговельні обмеження, лібералізація, податок на вуглецеві викиди при імпорті

Л.Г. Саркісян, доц., канд. екон. наук

Киевский национальный торгово-экономический университет, г. Киев, Украина

Стимулирование зеленого экспорта в условиях евроинтеграции

В статье проанализирована роль экологического фактора в дальнейших внешнеторговых перспективах Украины в условиях интеграционных процессов. Определена роль Европейского Зеленого Соглашения в стимулировании трансформационных процессов в охране окружающей среды, оптимизации структуры экспорта и повышении ее экологической диверсифицированности. Предложены направления действий для поддержки эколого-ориентированного развития внешнеторговой политики с целью приближения ее к лучшим европейским образцам.

стратегия “Европейское Зеленое Соглашение”, зеленый экспорт, экологизация, торговые ограничения, либерализация, налог на углеродные выбросы при импорте

Постановка проблеми. Розширення торговельно-економічного співробітництва між країнами включає в себе досягнення міждержавних домовленостей щодо спрощення умов торгівлі та стимулювання розвитку широкого спектру співробітництва. В умовах сучасних глобальних викликів кооперація між країнами набуває, в тому числі, форм інтеграційних процесів, які значно трансформують усталену систему зовнішньоекономічних зв'язків та включають у порядок денний питання, які є поза межами традиційного економічного дискурсу. Екологічний аспект економічної політики став одним із наріжних каменів у визначенні відповідності найкращим міжнародним практикам торговельної політики та включення її в унормовані за єдиними правилами економічні простори. Включення України в європейський єдиний економічний простір в умовах дії Угоди про асоціацію (далі – Угода) та впровадження Європейської Зеленої Угоди спонукає до перегляду екологічних аспектів торговельної політики. Вирішення цього питання потребує, в тому числі, розробки заходів стимулювання зелених експортних потоків в умовах євроінтеграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти впровадження екологічних інструментів у зовнішньоторговельній політиці досліджувались Бохан А.В. [2], Панченко В.Г. [8], Горянською Т.В. [4], Бечтелом М., Бернуер Т., Рето М. [13] та іншими. Значний внесок у дослідження євроінтеграційних перспектив та подальших її трансформацій був внесений Дугінець Г.В. [6], Балажентісом А., Яценко О. [1], Ван дер Лу Дж., Ахвледіані Т. [24], Берденом К. [14], Мовчан В. [15] та іншими. Однак, враховуючи накопичений фундаментальний та практичний досвід, відображений у наукових дослідженнях, додаткової уваги

потребують питання щодо обґрунтування наслідків створення стимулюючих заходів для розвитку зеленого експорту в умовах євроїнтеграції.

Постановка завдання. Метою цієї статті є визначення детермінуючої ролі екологічних чинників у формуванні політики стимулювання зеленого експорту в умовах євроїнтеграції. Методологічна база дослідження включає низку підходів (системний, інтегрований, інституційний) та кількісних методів для відображення перспективних напрямів розвитку співробітництва із Європейським Союзом щодо екологізації торговельного співробітництва. Дослідження виконано на основі статистичних і аналітичних даних Світової організації торгівлі, Конференції ООН з торгівлі і розвитку, Всесвітнього економічного форуму та Державної служби статистики України.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна конкурентоспроможність значно обумовлена потенціалом національної економіки нарощувати прогнозовані та наявні можливості у виробництві та просуванні на внутрішніх та зовнішніх ринках товарів та послуг. Пріоритетами у стимулюванні інтенсивного розвитку для них є експорт орієнтовані стратегії, які прискорюють процес трансформування потоків товарів та послуг від сировинних до складно-диверсифікованої структур. Участь у міжнародній торгівлі дозволяє підвищувати стійкість економічних систем та впливає на їхню здатність пом'якшувати інтенсивність флуктуацій на світових ринках. Підтримку формуванню та розвитку експортних стратегій здійснюють національні інституції, основною метою яких є формування резистентної системи підтримки підприємств, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Процес екологізації економічних відносин, розпочатий у 70-х роках минулого століття, значно вплинув на структуру міжнародної торгівлі. Незважаючи на відсутність сформованої міжнародно визнаної методології із розрахунку екологічних або зелених потоків, можемо відзначити, що секторальні зміни у енергетичній, хімічній, машинобудівній, харчовій та інших сферах значною мірою відображають вплив екологічного тренду на ланцюги створення вартості та випуск кінцевої продукції. Це знайшло віддзеркалення у підписаних міжнародним співтовариством торговельних угодах, які створювали нові правила гри, продовжуючи загальну лібералізацію світової торгівлі. Наприклад, у квітні 1994 року при підписанні Маракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі (СОТ), у преамбулі був зроблений наголос на важливості сталого розвитку. Зокрема, було зазначено, що торгівля та економічна діяльність повинні проводитись із урахуванням покращення стандартів життя, оптимального використання світових ресурсів відповідно до цілей сталого розвитку (захисту та збереження навколишнього середовища) [7]. Акцент на врахуванні екологічного фактору та важливості безпечності виробничих процесів зроблений і в багатьох інших міжнародних і національних документах, які регулюють торговельні відносини.

Усвідомлення значимості практичного утвердження імперативу екологічної безпеки засобами дипломатичної діяльності є передумовою для активізації міжнародної економічної взаємодії, суспільної консолідації й стратегічного партнерства у сфері еколого-економічного та природоохоронного співробітництва [2, с. 80]. Незважаючи на участь у СОТ країн із різними рівнями економічного та соціального розвитку, провідну роль у систематичному та послідовному включенні екологічного порядку денного як складової торговельної політики відіграють розвинуті країни.

Останніми роками з'явилися нові інструменти та розроблений ряд аргументів, які підсилюють доказову базу тих країн, які реалізують екологічно-орієнтовану торговельну політику. Серед них варто виділити наступні три: (і) застосування

концепцій “зеленого зростання” і “зеленої економіки” в якості нового виправдання для застосування торговельних заходів і екологічних заходів, які впливають на торгівлю; (ii) заходи з реагування на зміну клімату як спосіб обмеження імпорту; (iii) лібералізація екологічних товарів і послуг як механізму, за допомогою якого розвинені країни прагнуть поліпшити доступ своєї експортної промислової продукції на інші ринки [8]. В цілому, посилення захисних і обмежувальних практик у торговельній політиці та зміцнення їхньої ролі у зовнішньоекономічних стратегіях вказує на підвищення ризиків виникнення так званого зеленого “протекціонізму” та використання його не як засобу для покращення стану навколишнього середовища, а надання привілейованого статусу національним виробникам у глобальній конкурентній боротьбі.

Важливим питанням є те, як “зелений протекціонізм” впливатиме на перспективи зростання в окремих країнах. Процес екологізації глобальної економіки може призвести до введення обмежень щодо торгівлі через встановлення в односторонньому порядку нормативів або коректування міжнародних цін. При цьому більше можуть зазнати втрат країни, що розвиваються, оскільки у них може не виявитися достатньо можливостей для дотримання всесвітньо встановлених жорстоких стандартів, що призведе до втрати ринків збуту [4]. З іншого боку, усталені підходи із високими нормативами забруднення навколишнього середовища під час промислового виробництва не створюють внутрішніх стимулів в стратегічному плануванні для процесів екологізації в країнах, що розвиваються, в більшості кейсів.

Також, одним із дискусійних питань може вважатись, які товари в міжнародній класифікації відносити до екологічних або зелених і, відповідно, як їх обліковувати та тарифікувати при перетині кордонів. За одним із підходів, екологічні (зелені) товари доцільно групувати за метою використання товарів та послуг, тобто на ті, які мають виключно екологічне спрямування і ті, які мають подвійне призначення, а саме:

1. Товари та послуги, що використовуються для надання екологічних послуг, таких як очищення стічних вод, управління твердими відходами та контроль забруднення повітря. Супутні товари включають широкий спектр промислових продуктів, таких як клапани, насоси, компресори тощо, які можуть бути спеціально використані в екологічних цілях.

2. Товари та послуги, виробництво, кінцеве використання та/або утилізація яких зменшили негативний або потенційно позитивний вплив на навколишнє середовище щодо традиційного товару-замінника, що забезпечує подібні функції та корисність. Ця категорія включає товари, які зазвичай використовуються для інших цілей, крім екологічних. Наприклад, супутні товари можуть включати такі предмети, як безхлорний папір, технології відновлюваних джерел енергії, енергоефективні офісні машини, органічне мило або упаковки з натурального волокна, матеріали для покриття підлоги. Такі екологічно бажані продукти (ЕПЗ), мають екологічно вищі якості, ніж товари-субститути. Супутні послуги включають послуги екотуризму або транспорту відновлюваних джерел енергії та послуги з електропостачання [23].

Створений екологічний інструментарій у торговельній політиці країн діє за принципом “забруднювач платить”, має широкий набір варіацій та може включати в себе наступні: вуглецевий податок при імпортуванні товарів (Carbon border tax), звільнення від сплати мита для екологічних товарів, подвоєння ставки тарифу під час імпорту неекологічних товарів, “зелене” сертифікування тощо. Експортні субсидії, пільгові кредити, звільнення від податків, прискорена амортизація обладнання як основні види нетарифних заходів продовжують широко застосовуватись і для екологічних товарів.

Завданням урядів, незважаючи на посилені протекціоністські настрої, є зменшення бар'єрів для екологічних товарів та послуг та запровадження широкої суспільної дискусії щодо екологізації зовнішньоекономічних торговельних відносин. Серед заходів можна виділити: узгодження термінології для уникнення двозначності у роз'ясненнях; усунення бар'єрів для створення дочірніх підприємств з метою надання екологічних послуг; зменшення бар'єрів, пов'язаних із передачею даних [16]. Суттєвим невирішеним питанням залишається адекватна оцінка еколого-економічних наслідків від лібералізації торгівлі і економічної діяльності в цілому [3]. Відповідно, в умовах посилення невизначеності в глобальній економіці та суттєвому екологічному впливу на економічну діяльність в країнах (на численними дослідженнями, кліматичні зміни можуть призвести до значних наслідків, особливо у прибережних містах-мегаполісах, які є центрами здійснення економічних операцій та створення доданої вартості) роль урядів у здійсненні торговельно-економічної політики із врахуванням екологічного фактору та відповідною оцінкою наслідків та довготермінових бенефіцій зростає.

Ще одним аспектом, який ототожнюється із екологізацією торговельних відносин, є пов'язаність економічної відкритості та екологічної політики, особливо в розвинених демократіях. За однією із концепцій, "екологізація світової торгівлі" є результатом демократичної підзвітності, що спонукає уряди вирішувати стурбованість громадян щодо екологічних негативних наслідків вільної торгівлі [13, с. 18]. Яка, в тому числі, зумовлена загальними соціальними та демографічними трендами, що безпосередньо встановлюють взаємозв'язок між тривалістю і якістю життя та станом навколишнього середовища, визначають рівень стурбованості населення. Особливого значення набуває вимірювання впливу вищезазначених взаємозв'язаних процесів у країнах, що розвиваються, транзитивних економіках, в яких демократичні інституції все ще перебувають на етапі становлення, для яких саме із підзвітністю урядів і формуванням відповідної економічної/екологічної політики виникають ускладнення.

Відкритість економіки України та її географічне розташування певною мірою зумовлюють характер розвитку зовнішньоекономічних відносин та його стратегічні орієнтири. Геополітичні та гео економічні виклики, які істотно визначили перебіг трансформаційних процесів в національній економіці, актуалізували та пришвидшили інтеграційні процеси між Україною та ЄС. Стратегічна орієнтованість була закріплена в Конституції України в 2019 р. та у одній з найбільших міжнародних угод для України – Угоді про асоціацію між Україною та ЄС, підписану у 2014 році, яка складається із політичної та економічної частин. Економічна складова Угоди включила в себе положення щодо поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі Україна-ЄС (ПВЗВТ), яка дозволила національним зовнішньоекономічним суб'єктам відкрити та/або значно розширити свою присутність на європейському ринку. За період дії ПВЗВТ експортні показники сформували позитивний тренд, який продовжує зростати (рис. 1).

Структура експорту зберігає товарні позиції, які є усталеними, але незважаючи на її загальні характеристики, всередині її відбуваються суттєві зміни (табл. 1). Найбільшого скорочення зазнали товарні групи викопне паливо та добрива. Аграрна продукція стала лідером у структурі, беручи до уваги, що кількісно значна доля обмежень у ПВЗВТ була задокументована саме у агропромисловому секторі.

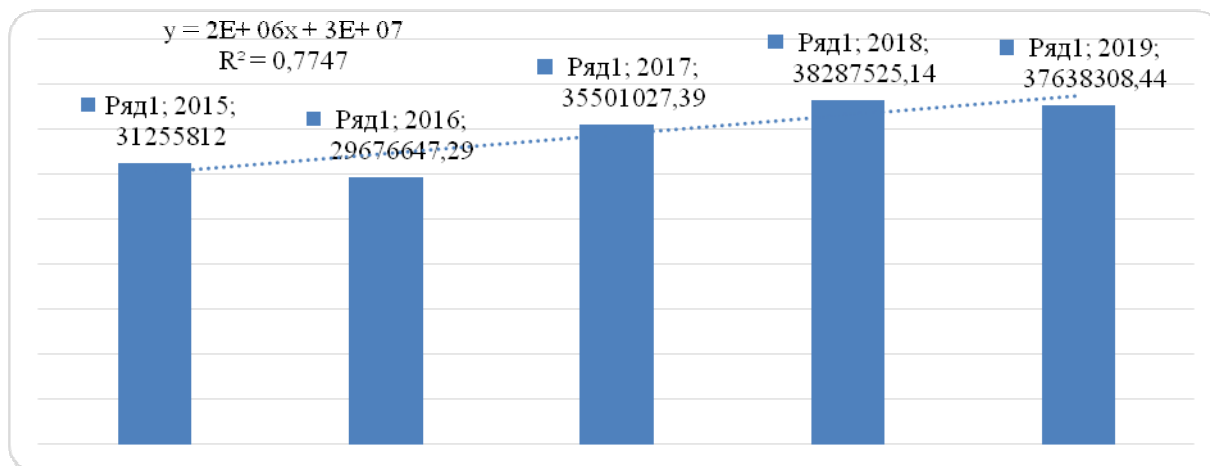

Рисунок 1 – Обсяги експорту України до Європейського Союзу (тис. дол. США)

Джерело: побудовано автором з використанням [19]

Таблиця 1 – Структура експорту України до Європейського Союзу за товарними групами, 2010-2019 рр., дол. США

2010	2016	2017	2018	2019
Метали та мінерали 6,3 млрд.	Метали та мінерали 4,3 млрд.	Аграрна продукція 5,6 млрд.	Метали та мінерали 6,5 млрд.	Аграрна продукція 7,7 млрд.
Аграрна продукція 2 млрд.	Аграрна продукція 4,1 млрд.	Метали та мінерали 5,6 млрд.	Аграрна продукція 6,1 млрд.	Метали та мінерали 5,8 млрд.
Викопне паливо 1,6 млрд.	Лісопродукція 735 млн.	Викопне паливо 943 млн.	Лісопродукція 914 млн.	Лісопродукція 833 млн.
Лісопродукція 493 млн.	Викопне паливо 449 млн.	Лісопродукція 757 млн.	Викопне паливо 589 млн.	Викопне паливо 462 млн.
Добрива 97,4 млн.	Добрива 125 млн.	Добрива 59,6 млн.	Добрива 25,9 млн.	Добрива 51,3 млн.

Джерело: сформовано автором з використанням [19]

Суттєве зростання аграрної продукції у 2019 р. було сформовано за наступними товарними групами: жири та олії (3,7 млрд. дол.), зернові (3,1 млрд. дол.), плодіві і ягідні культури (309 млн. дол.), м'ясо (272 млн. дол.), молоко та молочні продукти; яйця птиці; натуральний мед (119 млн. дол.). Аналіз індексу економічної складності (Economic Complexity Index) дозволяє визначити провідні експортні товари та послуги, та загальну ступінь диверсифікованості експорту (рис. 2).

Зміни в структурі експорту мали вплив і на загальні екологічні показники, одним із яких є викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря (рис. 3), які суттєво скорочуються через низку об'єктивних причин, в тому числі через скорочення попиту на металургійну та хімічну продукцію національного виробництва.

Скорочення викидів забруднюючих речовин є наслідком зниження рівня негативного навантаження на навколишнє середовище та оновленням засад екологічної політики, а також скорочення обсягів промислового виробництва в умовах транзитивного періоду та вбудовування у світові ринки та фінансові інституції.

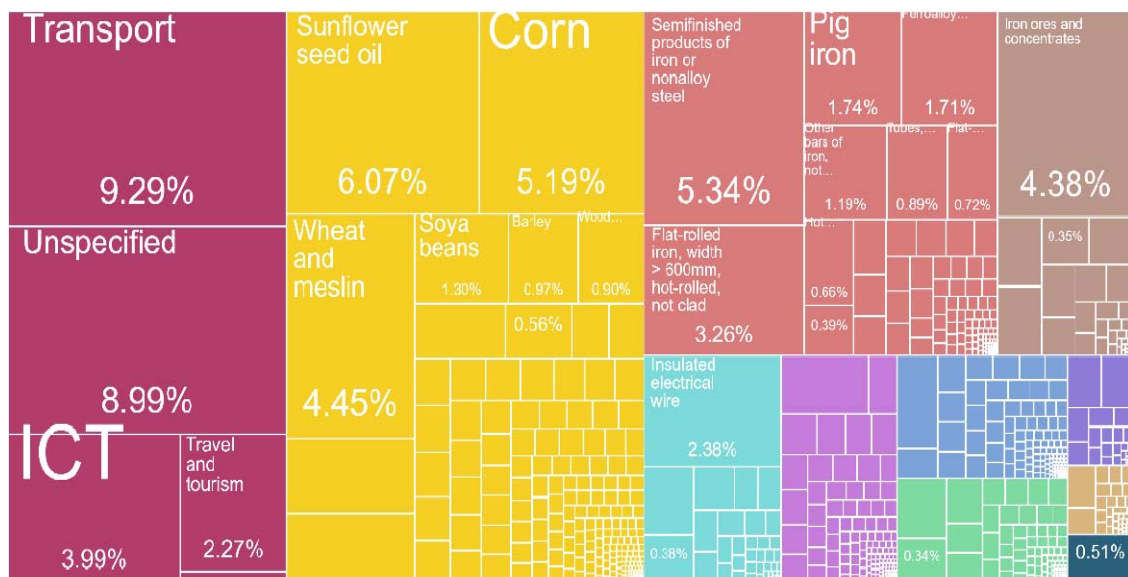

Рисунок 2 – Індекс економічної складності України, 2018 р.

Джерело: [12]

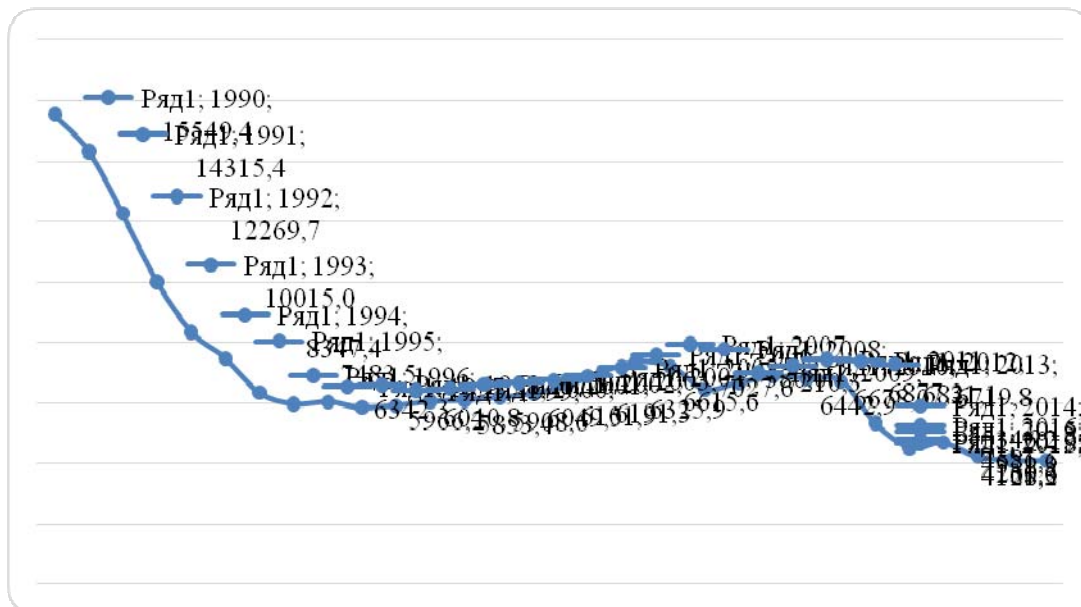

Рисунок 3 – Викиди забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю у атмосферне повітря в Україні, 1990-2019 рр., тис. т.

Джерело: побудовано автором з використанням [5]

Рівень соціально-економічного розвитку країни визначає не лише її наявні можливості та потенціал для досягнення цілей сталого розвитку, але й впливає на формування тактичних й стратегічних цілей (короткострокові-довгострокові; національні-глобальні) і пріоритетів її політики (економічні-екологічні; екологічні-соціальні) [8]. Нинішня структура експорту та імпорту демонструє небезпечну для України технологічну диспропорційність: сировинний імпорту з України та високотехнологічний експорт ЄС; збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів; обмежений вихід вітчизняного бізнесу на ринок ЄС внаслідок високого рівня нетарифного захисту, насамперед на сільськогосподарську

продукцію [1, с. 57]. Переважання у структурі експорту товарів із низькою доданою вартістю продовжує стримувати потенціал національної економіки до подальшої диверсифікації. Суттєвим викликом для нарощування темпів торговельного співробітництва між Україною та ЄС є прийняття у 2019 році Європейської Зеленої Угоди (European Green Deal) Європейською Комісією, яка передбачає перехід до моделі сталого розвитку із інтенсивною адаптацією економічних та соціальних умов до екологічних змін.

Європейська Зелена Угода була розроблена на основі актів законодавчої та виконавчої влади, і передбачає реалізацію 50 ініціатив у галузі промисловості, будівництва, мобільності, сільського господарства та харчової промисловості, землекористування та лісового господарства, фінансів, НДДКР, контролю за забрудненням, бюджетування, торгівлі, міжнародного розвитку, дипломатії тощо [9, с. 113]. Набуття чинності положень Зеленої Угоди та поширення її дії на інші країни передбачає системні ризики для торговельних партнерів, потребуючи повного технологічного оновлення індустріальних потужностей із відповідними економічними трансформаційними процесами. Оновлення інфраструктури (транспорт і комунікації) та модернізація енергетичного сектору (перехід на відновлювані джерела енергії) переміщуються на новий пріоритетний рівень.

Питання узгодження положень Зеленої Угоди із діючими цілями ПВЗВТ із неєвропейськими партнерами поки що знаходяться на етапі міжнародних перемовин. У торговельних партнерів ЄС не є імplementованими механізми оподаткування CO₂, прямі податки на викиди, схеми торгівлі викидами [11]. Запровадження вуглецевого податку при імпорті товарів (Carbon border tax) є суттєвою загрозою для подальшого перегляду діючої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і нарощування експортних обсягів, особливо у первинному та вторинному секторах економіки із суттєвим ймовірним зниженням конкурентоспроможності національних товарів на європейських ринках.

Введення податку може вплинути на виробництво сталі, хімікатів, будівельних виробів та цементу через високу енергоємність продукції [15]. Посилення екологічних вимог також відобразиться на АПК через високу залежність обсягів виробленої продукції від кліматичних змін та підвищення вимог до безпечності [17; 18]. В цілому, введення податку суперечитиме загальному принципу дії ПВЗВТ про поступове повне усунення бар'єрів для торговельних потоків. Але, з іншого боку, європейські виробники будуть у нерівних конкурентних умовах із неєвропейськими у зв'язку із значно вищою часткою витрат у собівартості на екологічні заходи.

Додатки Угоди про асоціацію, які стосуються охорони навколишнього середовища, потребують оновлення у наступних напрямках: управління навколишнім середовищем, забруднення повітря, якість води та морського середовища, поводження з відходами, природні середовища існування, промислове забруднення, управління хімічними речовинами та зміни клімату. Переговори між ЄС та Україною щодо оновлення додатків перебувають у стадії розвитку. На шостій Раді асоціації Україна-ЄС Україна ініціювала діалог щодо розробки спільної дорожньої карти в рамках Зеленої угоди [14; 20; 21; 24]. У середньо- та довгостроковій пріоритетах подальшої розробки та імplementації нових аспектів торговельної політики має здійснюватися із чітко сформульованим акцентом на екологічній диверсифікованості торговельної структури та стимулювання зеленого експорту в тому числі.

Відповідно, сформульовані напрями дій для підтримки еколого-орієнтованого розвитку зовнішньоторговельної політики, представлені на рис. 4.

Рисунок 4 – Напрями дій для стимулювання зеленого експорту в умовах євроінтеграції

Джерело: створено автором за [10; 16; 22; 25]

Висновки та перспективи подальших досліджень. Формування економічних систем, заснованих на засадах сталого розвитку, визначило перелік ризиків та викликів, які спонукають національні уряди та глобальне співтовариство переглядати традиційні підвалини та стимули, трансформуючи структурні та секторальні стратегії та програми. В умовах підвищення рівня стурбованості станом навколишнього середовища та його впливом на якість життя майбутніх поколінь реалізація Європейської Зеленої Угоди потенційно може стати прикладом для наслідування та імплементації в країнах-партнерах Європейського Союзу, в тому числі Україні, через тісні соціально-економічні й політичні міждержавні взаємовідносини. Одним із найбільших викликів для національної економіки є вчасне і адаптивне запровадження довгострокової економічної політики, яка дозволить підвищити рівень конкурентоспроможності зелених товарів та послуг на європейському ринку. При цьому, провідну та визначальну роль екологічних чинників у формуванні політики стимулювання зеленого експорту в умовах євроінтеграції обумовлено високим рівнем очікуваного економічного ефекту від реалізації дорожньої карти комплексу заходів “виклики – завдання – програмні дії – результати”. Подальші дослідження доцільно зосередити на розробці стимулюючих заходів і інструментарію для підтримки технологічного переоснащення експортерів екологічної продукції та усунення бар’єрів для нарощування присутності національного товаровиробника на європейських ринках.

Список літератури

1. Балежентіс А., Яценко О. Асиметрії торговельної інтеграції України та ЄС. *Міжнародна економічна політика*. 2018. № 1. С. 32-62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Мер_2018_1_4 (дата звернення: 17.11.2020)
2. Бохан А.В. Екологічні застороги в дипломатії миру і торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 4. С. 71–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2017_4_8 (дата звернення: 18.11.2020)

3. Гнатишин М.А. Перспективи екологічно безпечної лібералізації світової торгівлі. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_15/M_A_HnatyshynProspects_for_environmentally_safe_world_trade_liberalization.pdf (дата звернення: 17.11.2020)
4. Горянська Т.В. “Зелена економіка” як чинник розвитку зовнішньоторговельних відносин. *Економічний вісник НТУУ “Київський політехнічний інститут”*. 2014. № 11. С. 67-71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2014_11_13 (дата звернення: 19.11.2020)
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2020)
6. Дугінець Г. В. Україна в зоні вільної торгівлі з Європейським Союзом. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 1. С. 32-41.
7. Міжнародна торгівля і навколишнє середовище. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/1.Trade_Environment.pdf (дата звернення: 16.11.2020)
8. Панченко В.Г. Екологічний протекціонізм в міжнародній економічній політиці. *Розвиток міжнародної торгівлі в умовах глобальних економічних дисбалансів: матеріали виступів Всеукраїнського форуму з проблем міжнародних економічних відносин* (11 квітня 2019 року). Житомир: ЖДТУ, 2019. С. 294-298. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/rozvytok-mizhnarodnoyi-torgivli-v-umovah-globalnyh-ekonomichnyh-dysbalansiv-11-kvitnya-2019-r/> (дата звернення: 17.11.2020)
9. Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій. Вип. V. Київ, APREI, 2020. 179 с. URL: <http://yearlybook-aprei.com.ua/wp-content/uploads/2020/11/Ukrayinskyj-SHHorichnyk-z-YEvropejskyh-Integracijnyh-Studij-Vypusk-V.-2020-r..pdf> (дата звернення: 18.11.2020)
10. A European Green Deal. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 14.11.2020)
11. Are EU trade agreements in line with the European Green Deal? URL: <https://wiiw.ac.at/are-eu-trade-agreements-in-line-with-the-european-green-deal-n-484.html> (дата звернення: 16.11.2020)
12. Atlas of economic complexity. URL: <https://atlas.cid.harvard.edu/explore?country=228&product=undefined&year=2018&productClass=HS&target=Product&partner=undefined&nodeSizing=None&startYear=undefined> (дата звернення: 17.11.2020)
13. Bechtel M., Bernauer T., Meyer R. The Green Side of Protectionism: Environmental Concerns and Three Facets of Trade Policy Preferences. *Review of International Political Economy*. 2010. 19. 10.1080/09692290.2011.611054 (дата звернення: 17.11.2020)
14. Berden R., Berden T., Francois J., Baker P., Plaisier N., Vermeulen J. Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Egypt. 2014.
15. European Green Deal: Opportunities and Threats for Ukraine. *Policy Paper*. Executive Summary (April, 2020). URL: https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/09/web_european-green-deal_2020_en.pdf (дата звернення: 14.11.2020)
16. How Can Trade Rules Support Environmental Action? URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GFC_Briefin77g_on_Trade_and_Environment_Report_2020.pdf (дата звернення: 17.11.2020)
17. Kostetska K., Khumarova N., Umanska Y., Shmygol N., Koval V. Institutional qualities of inclusive environmental management in sustainable economic development. *Management Systems in Production Engineering*. 2020. №28 (2). С. 15-22.
18. Koval V., Mikhno I. Ecological sustainability preservation of national economy by waste management methods. *Economics. Ecology. Socium*. 2020. № 3(2). С. 30-40.
19. Resource trade. Earth. URL: <https://resourcetrade.earth/?year=2018&exporter=804&units=value&autozoom=1> (дата звернення: 18.11.2020)
20. Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Morocco. URL: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/november/tradoc_151926.pdf (дата звернення: 17.11.2020)
21. Stefanishyna O. Ukraine is following the European Green Deal. URL: <https://eu-ua.org/en/news/olga-stefanishyna-ukraine-following-european-green-deal> (дата звернення: 19.11.2020)
22. Ukraine’s participation in the European Green Deal. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2020/European%20Green%20Deal/Informatsiyni%20materialy/ukraines-participation-in-the-european-green-dealcompressed.pdf> (дата звернення: 18.11.2020)
23. UNCTAD National Green Export Reviews. URL: <https://unctad.org/system/files/information-document/NGERs%20explanation%20short.pdf> (дата звернення: 16.11.2020)
24. VanderLoo G., Akhvlediani T. Catch me if you can: Updating the Eastern Partnership Association Agreements and DCFTAs. URL: <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2020/05/GVDL-and-TA-Updating-AA-DCFTAs.pdf> (дата звернення: 17.11.2020)
25. Zhang Hong. China-Ukraine economic cooperation in a changing world: the current situation and proposals. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2019. Вип. 1. С. 5-16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rmegt_2019_1_3 (дата звернення: 19.11.2020)

References

1. Balezhentis, A., & Yatsenko, O. (2018). Asymetrii torhovelnoi intehratsii Ukrainy ta YeS [Asymmetries of Ukraine and EU trade integraion]. *Mizhnarodna ekonomichna polityka – International economic policy*, 1, 32-62. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mep_2018_1_4 [in Ukrainian].
2. Bokhan, A. (2017). Ekolohichni zastorohy v dyplomatii myru i torhivli [Ecological challenges in the peace and trade piplomacy]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 4, 71–83. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2017_4_8. [in Ukrainian].
3. Hnatyshyn, M. (2011). Perspektyvy ekolohichno bezpechnoi liberalizatsii svitovoi torhivli [Trends of green orientation of world trade liberalization]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky – Mechanism of economy regulation*. 4, 218-223. Retrieved from https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_15/M_A_HnatyshynProspects_for_environmentally_safe_world_trade_liberalization.pdf [in Ukrainian].
4. Horianska, T. (2014). “Zelena ekonomika” yak chynnyk rozvytku zovnishnotorhovelnykh vidnosyn [“Green economy” as a factor of a foreign trade relations development]. *Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy “Kyivskiy politekhnichnyi instytut” – Economic bulletin of National technical university of Ukraine “Kyiv polytechnical institute”*, 11, 67-71. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2014_11_13 [in Ukrainian].
5. Ofitsiyniy sait Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Committee of Ukraine]. (n.d.). (2019). www.ukrstat.gov. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
6. Duhinets, H. (2017). Ukraina v zoni vilnoi torhivli z Yevropeiskym soiuzom [Ukraine in the free trade zone with the European Union]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade: economics, finance, law*, 1, 32-41 [in Ukrainian].
7. Mizhnarodna torhivlia i navkolyshnie seredovyshche [International trade and environment]. (n.d.). (2018). www.ier.com.ua. Retrieved from http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/1.Trade_Environment.pdf [in Ukrainian].
8. Panchenko, V. (2019). Ekolohichniy protektsionizm v mizhnarodnii ekonomichnii politytsi [Ecological protectionism in international economic policy]. Development of international trade in the conditions of global economic imbalances: *Materials of speeches of the Ukrainian forum on problems of international economic relations*, 294-298. Retrieved from <https://conf.ztu.edu.ua/rozvytok-mizhnarodnoyi-torgivli-v-umovah-globalnyh-ekonomichnyh-dysbalansiv-11-kvitnya-2019-r/> [in Ukrainian].
9. Ukrainskyi Shchorichnyk z Yevropeiskykh Intehratsiinykh Studii [Ukrainian Yearbook of European integration studies]. (2020). Kyiv: APREI. yearlybook-aprei.com.ua. Retrieved from <http://yearlybook-aprei.com.ua/wp-content/uploads/2020/11/Ukrayinskyj-SHHorichnyk-z-YEvropejskyh-Integracijnyh-Studij-Vypusk-V.-2020-r..pdf> [in Ukrainian].
10. A European Green Deal (n.d.). (2019). ec.europa.eu. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
11. Are EU trade agreements in line with the European Green Deal? (n.d.). (2019). wiiw.ac.at. Retrieved from <https://wiiw.ac.at/are-eu-trade-agreements-in-line-with-the-european-green-deal-n-484.html>.
12. Atlas of economic complexity. (2018). Retrieved from <https://atlas.cid.harvard.edu/explore?country=228&product=undefined&year=2018&productClass=HS&target=Product&partner=undefined&nodeSizing=None&startYear=undefined>
13. Bechtel, M., Bernauer, T., & Meyer, R. (2010). The Green Side of Protectionism: Environmental Concerns and Three Facets of Trade Policy Preferences. *Review of International Political Economy*, 19, 837-866.
14. Berden, K., Berden, T., Francois, J., Baker, P., Plaisier, N., & Vermeulen, J. (2014). Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Egypt.
15. European Green Deal: Opportunities and Threats for Ukraine (2020). *Policy Paper*. Executive Summary (April 2020). Retrieved from https://www.irf.ua/wp-content/uploads/2020/09/web_european-green-deal_2020_en.pdf
16. How Can Trade Rules Support Environmental Action? (2020). Retrieved from http://www3.weforum.org/docs/WEF_GFC_Briefin77g_on_Trade_and_Environment_Report_2020.pdf
17. Kostetska, K., Khumarova, N., Umanska, Y., Shmygol, N., & Koval, V. (2020). Institutional qualities of inclusive environmental management in sustainable economic development. *Management Systems in Production Engineering*, 28 (2), 15-22.
18. Koval, V., & Mikhno I. (2020). Ecological sustainability preservation of national economy by waste management methods. *Economics. Ecology. Socium*, 3(2), 30-40.
19. Resource trade. Earth. (2018). Retrieved from <https://resourcetrade.earth/?year=2018&exporter=804&units=value&autozoom=1>

20. Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Morocco. (2013). Retrieved from https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/november/tradoc_151926.pdf
21. Stefanishyna, O. (2020). Ukraine is following the European Green Deal. Retrieved from <https://eu-ua.org/en/news/olga-stefanishyna-ukraine-following-european-green-deal>
22. Ukraine's participation in the European Green Deal. (2020). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2020/European%20Green%20Deal/Informatsiyni%20materialy/ukraines-participation-in-the-european-green-dealcompressed.pdf>
23. UNCTAD National Green Export Reviews. (2020). Retrieved from <https://unctad.org/system/files/information-document/NGERs%20explanation%20short.pdf>
24. VanderLoo, G., Akhvlediani, T. (2020). Catch me if you can: Updating the Eastern Partnership Association Agreements and DCFTAs. Retrieved from <https://www.ceps.eu/wp-content/uploads/2020/05/GVDL-and-TA-Updating-AA-DCFTAs.pdf>
25. Zhang Hong. (2019). China-Ukraine economic cooperation in a changing world: the current situation and proposals. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті. 1*, 5-16. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/rmegt_2019_1_3

Larysa Sarkisian, PhD in Economics (Candidate of Economics Sciences)

Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

Stimulation of Green Export in the Context of European Integration

Increased trade and economic cooperation between countries includes inter-state agreements on trade facilitation and the promotion of a wide range of cooperation. In the face of current global challenges, cooperation among countries is taking, inter alia, forms of integration processes, significantly transforming the established system of foreign economic relations and including in the agenda issues that are outside the traditional economic discourse. The environmental dimension of economic policy has become one of the cornerstones in determining conformity with the best international practices of trade policy and its incorporation into the rules of economic spaces. The inclusion of Ukraine in the European Single Economic Area under the Association Agreement and the introduction of the European Green Deal require a review of the environmental aspects of trade policy. Addressing this issue demands, inter alia, the development of incentives for green export flows in the context of integration processes.

The aim of the article is to define the determinative role of environmental factors in the formulation of policies to promote green exports in the context of European integration.

The formation of economic systems based on the principles of sustainable development has generated a list of risks and challenges that have influenced national governments and the global community to rethink traditional frameworks and incentives, transforming structural and sectoral policies and programmes. In the face of increasing environmental concerns and their impact on the quality of future generations life, the implementation of the European Green Deal could potentially serve as a model for emulation and implementation in the partner countries of the European Union, including Ukraine through close socio-economic and political inter-state relations. One of the biggest challenges for the national economy is the timely and adaptive introduction of appropriate long-term economic policies that will increase the competitiveness of green goods and services in the European market. Further research should focus on the development of enabling measures and tools to support the technological upgrading of environmental exporters and the removal of barriers to increase their presence in new markets.

European Green Deal, green exports, greening, trade restrictions, liberalization, carbon border tax

Одержано (Received) 24.11.2020

Прорецензовано (Reviewed) 30.11.2020

Прийнято до друку (Approved) 21.12.2020